GEMSTONES IN DE' MEDICI'S FLORENCE (15TH – 16THCENTURY)

Monica Crăciuneanu
PhD. Student, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș

Abstract:The aim of this study is to depict the manner in which gemstones were used during the late fifteenth century and the start of the sixteenth century, with Florence as the focal point in terms of space. Based on the main principle of the Renaissance of returning to certain values of the Ancient World, the later period is used in various instances as means of comparison in order to establish the way in which man's relationship with gems evolved.
In this sense the subject in question is approached from several perspectives beginning with an overview of what the concept of "gemstone" means in the selected timeframe. It is from the evolution of this notion that we may understand what has changed as well as certain aspects which remained a constant. A more evident form of change can be seen through the works of Georgius Agricola, who is one of the authors who approached the subject of metals, minerals and precious stones, seeking not only to learn from his Ancient predecessors, but also to discover for himself the real nature of Earth's treasures. While his conclusions were not entirely accurate, they led to the establishment of the field of Mineralogy, whereas in other areas where gems were used, the lack of knowledge in terms of certain stones' chemical composition proved to have fatal consequences. Such a case was the use of precious stones in lapidary medicine, where certain substances were used believing them to have healing powers, an incident of this nature being the demise of Lorenzo de Medici, who died as a result of a poorly-administered lapidary cure.
The Medici family were very involved in terms of precious stones, being among the first to start a collection of rare stones from all over the world, as well as jewelry and ornaments, in some cases even as creators, not only consumers.

Keywords: precious stones, Renaissance, art, lapidary medicine, symbols.

Un aspect cunoscut este faptul că pietrele prețioase sau gemele au fost și sunt o parte integrantă a omenirii, încă din perioade preistorice. Definirea unei pietre ca fiind prețioasă se face la ora actuală datorită unor caracteristici mineralogice cu ajutorul cărora este determinată valoarea sa, stabilindu-se dacă este demnă de a fi numită "gemă".

Odată cu Renașterea, deși este o perioadă în care sunt redescoperite valorile antice, ele nu sunt preluate întru totul. Față de epoca antică o serie de aspecte se schimbă chiar și în domeniul pietrelor prețioase. Perioada aflată în discuție este semnificativă din perspectiva faptului că putem observa cîteva modificări în atitudinea față de pietrele prețioase, din punct de vedere al mentalității, al informațiilor deținute asupra mineralelor, a manierei în care erau întrebuințate. Spațiul ales pentru acest studiu este la rîndul său important deoarece Florența, ca unul dintre orașele-stat italiene de referință pentru fenomenul renașcentist, a avut o activitate semnificativă în ceea de privește gemele, de la comerț și prelucrare, pînă la aspecte care țin de cultură și mentalitate.

În studiul de față gemele vor fi abordate în mod special pornind de la evoluția conceptului de "piatră prețioasă", a diverselor moduri de utilizare a lor, a diferitelor tipuri de simboluri care le comportă în această perioadă, respectiv a gradului de acces la ele și impactul cultural al prezenței acestora. Pentru a putea sesiza schimbările care au loc este necesară o comparație, iar în acest sens se vor face trimiteri la epoca antică, datorită principiului Renașterii de a reveni la valorile acestei perioade. Astfel, se va observa atît ce anume s-a reluat, cît și evoluția care a avut loc în perioada sfîrșitului de secol XV și începutul secolului al XVI-lea. Date fiind perioada și spațiul selectat pentru acest studiu este important de menționat că în cazul

BDD-A27989 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:43 UTC)

secolului al XVI-lea, care reprezintă în continuare un moment al Renaşterii pentru spaţiul european, acest curent început cu aproximativ două secole mai devreme în oraşele italiene, ca apoi să continue prin etapa cunoscută drept manierism, aspect relevant şi în cazul pietrelor preţioase din perspectivă artistică.

Deşi delimitările temporale enunţate par a fi foarte largi la o primă vedere, este important să avem în vedere faptul, că avem în discuţie fenomene şi tipare ale mentalităţii unei culturi, aspect ce se poate modifica numai pe durată lungă. Se observă persistenţa anumitor modele de interacţionare cu gemele, care au început în perioada clasică, dar practicile respective sunt regăsite şi în perioada aflată în discuţie, cu foarte puţine modificări sau chiar deloc. De asemenea, perioada selectată este relevantă datorită a două aspecte: pe de o parte din punct de vedere social şi cultural observăm felul în care din a doua jumătate a secolului al XV-lea familia de Medici se remarcă, printre altele, prin interesul lor faţă de geme, iar pe de altă parte începutul secolului următor aduce cu sine un progres semnificativ în domeniul ştiinţific, datorită lui Georgius Agricola şi al aportul său în domeniul mineralogic, ceea ce a avut un impact şi asupra pietrelor preţioase.

În epoca antică o piatră era socotită preţioasă datorită aspectului său deosebit, raritatea ei şi cererea pentru aceasta, ceea ce îi determina şi preţul. Însă, dat fiind că vorbim de o perioadă dominată de culturi în cadrul cărora preţiozitatea unei pietre era strîns legată şi de anumite credinţe magico-spirituale, sau de unele efecte tămăduitoare care li s-au atribuit, multe minerale au primit titulatura de ”piatră preţioasă”, fapt ce s-a modificat în perioada modernă, datorită stabilirii unor norme bazate pe criterii legate de trăsături fizice, în detrimentul celor bazate pe aspecte magico-spirituale. Un astfel de exemplu a fost lapis lazuli, care era o piatră de referinţă pentru cultura egipteană antică, aspect observat prin faptul că era atribuit zeilor sau faraonului[1]. În cultura Imperiului Roman acest mineral a avut acelaşi statut, cu toate că romanii nu împărtăşeau aceeaşi perspectivă profund spirituală asupra mineralului. În cazul lor, elementul exoticului, aspectul şi uşurinţa cu care lapis lazuli putea fi folosit pentru făurirea podoabelor sau a pigmentului utilizat în pictură au fost criteriile prin care a continuat să primească statutul de ”gemă”[2].

Un alt caz este chihlimbarul, care a fost învestit cu o suită de legende a mai multor culturi (cea greacă, cea romană sau cele ale popoarelor nordice). Culturile amintite se referau la culoarea şi strălucirea sa, ce era asemuită soarelui - o trăsătură divină pentru această epocă, pe lîngă care i s-au atribuit şi proprietăţi tămăduitoare, ceea ce i-a sporit popularitatea în rîndul celor ce puteau avea acces la ea, pe o mare parte a epocii antice, culminînd cu dezvoltarea Drumurilor Chihlimbarului[3]. Toate acestea în pofida faptului că ambra nu doar că nu este o piatră ci o răşină fosilizată, dar cu atît mai puţin preţioasă, conform standardelor moderne.

Pe lîngă aspectele prezentate mai trebuie luate în calcul şi informaţiile greşite, care se vehiculau în epoca antică, nu doar cu privire la proprietăţile tămăduitoare ale pietrelor, ci şi identficarea greşită a mai multor minerale, respectiv la originea lor, explicată prin mituri, chihlimbarul fiind din nou un bun exemplu[4].

În urma intrării unor noi tipuri de geme în comerţul spaţiului european la sfîrşitul secolului al XV-lea, datorită descoperirilor geografice, vorbim de o mai mare varietate în ceea ce priveşte pietrele preţioase, iar preferinţa pentru noile tipuri de geme, în detrimentul celor de pînă acum modifică inclusiv şi felul în care conceptul de ”piatră preţioasă” sau ”gemă” este definit.

---

[1]John Francis Nuun, *Ancient Egyptian medicine*; Norman, University of Oklahoma Press, 1996, p. 146.
[2]Teofil Gridan, *Universul bijuteriilor*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, pp. 230-231.
[3]Plinius cel Bătrân; trad. Ioana Costa; Tudor Dinu; *Naturalis Historia Enciclopedia cunoştinţelor din Antichitate, vol.VI: Mineralogie şi istoria artei,* Iaşi, Editura Polirom, 2004, p. 220.
[4]*Ibidem*, p. 225.

BDD-A27989 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:43 UTC)

La începutul epocii moderne o piatră era considerată prețioasă prin duritatea, luciul, culoarea, transparența şi raritatea sa[5], însă printr-un astfel de enunț obținem o definiție neclară dat fiind că se realizează o contradicție. Existența ”gemelor” de origine organică (coral, perlă, chihlimbar) se află în opoziție cu cel puțin una dintre criteriile amintite – duritatea. Perla pe scara Mohs se regăsește la nivelul de aproximativ 3,5[6] din 10, perla cca. 3-4[7], iar chihlimbarul între 2-3, sau chiar mai puțin, în funcție de varietatea aflată în discuție[8]. La acest aspect se adaugă lipsa transparenței în cazul perlei și a coralului; chihlimbarul în schimb era considerat valoros dacă avea un anumit grad de transparență, fapt cunoscut încă din epoca antică, datorită atestării oferite de lucrarea *Naturalis Historia,* a lui Pliniu cel Bătrîn[9], iar acest criteriu a rămas constant pe parcursul secolelor.

În prima parte a secolului al XVI-lea, datorită lucrării lui Georgius Agricola, *De Natura Fossilium,* aflăm că valoarea gemelor este relativă, diamantul fiind în general considerat cel mai prețios, dar dacă nu prezintă un luciu deosebit, valoarea sa scade, în timp de un rubin de calitate superioară, care întruchipează toate calitățile menționate anterior, va fi considerat mai valoros[10]. Pe lîngă acestea, distanța reprezintă un criteriu la rîndul ei, în condițiile în care locuritorii unei regiuni de unde provenea o anumită gemă, o prețuiau mai puțin decît pe cele aduse prin căile comerciale din diverse locuri îndepărtate, dat fiind că pentru aceștia ele erau considerate rare[11]. Acest aspect nu reprezintă o noutate, întrucît preferința pentru obiectele de lux a existat încă din perioada antică, comerțul cu geme realizat de Imperiul Roman, fiind un exemplu în acest sens: pentru romani ambra constituia un obiect de lux de mare valoare, în timp ce pentru cultura *aesti*, care o extrăgea din Marea Baltică, reprezenta un obiect comun[12].

Abia în a doua jumătate a secolului al XVI-lea se va introduce conceptul de ”piatră semiprețioasă”, apărut datorită lui Loduico Dolce, prin lucrarea sa *Trattato delle gemme*. În timp ce pas cu pas știința progresează în domeniul mineralogei, datorită unor autori precum Agricola sau Dolce, credințe referitoare la proprietățile curative ale gemelor persistă, avînd un cuvînt de spus chiar și în ceea ce privește valoarea unei pietre[13], o reminiscență a influențelor antice, dar modificată pe parcursul secolelor, datorită influențelor creștine.

Cu toate că aceste informații nu au apărut în Florența, ele au fost transmise, pe de o parte datorită tiparului, care a dat posibilitatea autorilor sus-amintiți să își transmită pe cale scrisă cunoștințele legate de geme, ca apoi să fie răspîndite, iar pe de altă parte anumite chestiuni legate de pietrele prețioase au constituit subiect de discuție în mediul universitar[14]. Acestea se refereau în special la aspecte legate de folosirea pietrelor prețioase ca remediu medical pentru o serie de afecțiuni, fiind una dintre întrebuințările gemelor.

Fenomenul nu este surprinzător datorită faptului că medicina lapidară s-a practiat încă din epoca antică, fără a fi fost limitată doar la o anumită cultură, iar această formă de tămăduire a continuat să fie folosită pe parcursul secolelor. Considerate încă a avea capacitatea de a tămădui, în contextul epocii renaşcentiste vorbim despre o încercare de a aborda situaţia

[5]Cassandra Auble, *Thecultural significance ofprecious stones in early modern England,* Nebraska, Lincoln, 2011, p.4.
[6]Teofil Gridan, *Pietre și metale prețioase*, București, Editura Enciclopedică, 1996, p. 199.
[7]*Ibidem,* p. 203.
[8]*Ibidem,* p. 217.
[9]Plinius cel Bătrân, *op.cit.*, p. 220-221.
[10]Georgius Agricola, *De Natura Fosslium,* p. 147, http://farlang.com/books/agricola-bandy-de-natura-fossilium (accesat în 20 mai 2017).
[11]*Ibidem.*
[12] W. Dreyer,*The Main Features of the Advance in the Study of Danish Archeology,* în “American Anthropologist”, New Series, Vol. 10, No. 4, October - December 1908, p. 506.
[13]Cassandra Auble, *op.cit.*, p. 4.
[14]Nancy G. Siraisi, *Medievaland early Renaissance medicine*, Chicago, The University of Chicago Press, 1990, p. 167.

BDD-A27989 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:43 UTC)

printr-o tentativă mai mult empirică de ştiinţă, care încet se desprinde în anumite cazuri de elementul magic, moştenit din epocile anterioare prin scrierile rămase[15], dar neavînd cunoştinţele chimice necesare, au dus la comiterea unor erori ale medicilor ce s-au dovedit a fi fatale pentru pacienţii lor.

Un caz celebru de eroare medicală cu consecințe fatale a fost cel al medicului Piero Leoni, care l-a tratat pe Lorenzo de Medici, în Carreggi, alături de un alt medic, Lazaro di Pavia[16]. Acesta a încercat să îl vindece pe Magnificul cu un amestec de perle mărunțite[17] și pietre prețioase, împotriva unei afecțiuni manifestate, printre altele, prin febră[18]. Rezultatul acestui tratament a fost o întrăutățire treptată a sănătății, Lorenzo de Medici intrînd în comă, ca apoi la cîteva zile să moară, în data de 8 aprilie 1492[19]. Un aspect interesant îl constituie faptul că nu există nicio sursă cunoscută la ora actuală, care să ofere detalii asupra tipurilor de geme folosite în încercarea de a-l salva pe Lorenzo Magnificul. Se poate specula eventual, bazat pe tipurile de minerale cunoscute, considerate a fi prețioase și folosite în medicina lapidară, care erau pe de o parte, compatibile conform cunoștințelor vremii cu afecțiunea de care suferea acesta, respectiv avînd duritatea suficient de scăzută încît să permită mărunțirea lor și apoi amestecarea acestora în remediul preparat de medicul Leoni. Date fiind ingredientele tratamentului, este oarecum ironic faptul că acele obiecte atît de prețuite de Lorenzo pe parcursul vieții, i-au grăbit moartea. Acest incident însă, nu a fost deloc rar, în contextul în care medicina lapidară a fost o practică la care s-a apelat, în absența unor cunoștințe corecte în domeniul chimiei pînă în secolul al XVII-lea, iar ingerarea unor componente chimice ale anumitor minerale s-a dovedit a fi fatală nu de puține ori.

Cu toate că folosirea pietrelor prețioase în scop curativ nu mai era neapărat restricționată anumitor clase sociale, ci se rezuma la capacitatea fiecăruia, bazat pe condiția lor materială, se pune problema soartei celor care nu își puteau permite din punct de vedere economic leacurile tămăduitoare bazate pe geme. În acest context medici practicanți de medicina lapidară au găsit soluții accesibile din punct de vedere material și pentru cei aflați într-o situație mai precară din prismă financiară. Remediul pentru aceste persoane era compus din rășini mai ieftine, amestecate cu plante considerate a fi meidicinale. Din perspectiva medicilor ce aprobau tratamentele bazate pe pietre, astfel de soluții erau considerate a fi aproximativ la fel de eficiente ca acelea create din geme[20], iar din punctul de vedere al riscului este greu de spus care dintre cele două tipuri de tratamente se dovedea a fi utilă în tratarea afecțiunilor survenite, sau din contră, se dovedeau a fi fatale, precum acele soluții elaborate din nestemate.

O altă cale prin care gemele aveau capacitatea de a vindeca diverse afecțiuni fiziologice, sau de a soluționa o serie de probleme ale vieții cotidiene, respectiv a le preveni, o reprezenta crearea de talismane din acestea, pentru a fi purtate. Datorită unor medici precum Giorlamo Francastoro s-a vehiculat ideea, că pornind de la anumite principii astrologice, precum identificarea unor constelații favorabile, iar apoi făurirea unor talismane gravate din anumite pietre prețioase, se puteau evita sau trata boli precum sifilisul[21]. Astfel de concepții au fost întărite de persoane influente ale perioadei, precum Lorenzo di Medici, care considera că

[15]Un exemplu în acest sens îl constituie scrierile lui Georgius Agricola, care a apelat în mod frecvent la lucrarea lui Pliniu cel Bătrân – *Naturalis Historia* – pentru a se informa cu privire la subiectul mineralelor.
[16]Christopher Hibbert, *The House of Medici: Its Rise and Fall*, New York, William Morrow Paperbacks, 2012, p. 137.
[17]George Frederik Kunz, Charles Hugh Stevenson, *The History of Pearl*, New York, The Century CO, 1908, p. 313.
[18]Christopher Hibbert, *op.cit.*, p. 137.
[19]*Ibidem.*
[20] Nancy G. Siraisi, *op.cit.*, p. 147.
[21]Peter Burke, *The Italian Renaissance. Culture and Society in Italy*, New Jersey, Princeton University Press, 1986, p. 180.

BDD-A27989 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:43 UTC)

astrologia era permisă de către Biserică[22], ceea ce includea și folosirea pietrelor prețioase în scopuri similare, dat fiind că și ele aveau o legătură puternică cu acest domeniu.

Astfel de fuziuni între religie, pietre prețioase și astrologie s-au manifestat inclusiv prin imbinarea semnelor planetelor cu numele lui Dumnezeu sau a lui Hristos, prin gravarea lor pe diverse geme, ceea ce le transforma în talismane[23]. Acest aspect readuce în discuţie acel element magico-spiritual, care este menţinut încă din antichitate, chiar dacă în această circumstanţă ia forma unor superstiţii moştenite din epoca amintită sau elemente ale devoţiunii religioase prin obiectele ca rozarul din anumite geme sau crucile purtate, făurite ca bijuterii sacre, etc. Cu toate acestea, asemenea manifestări nu au fost împărtășite unanim, existînd și voci ce se pronunțau împotriva lor, de exemplu Giorlamo Savonarola, care îi condamna pe toți cei care recurgeau la astfel de practici și încuraja un mod de viață auster, în post continuu și renunțarea la podoabe sau obiecte de devoțiune ornate cu diverse pietre prețioase[24].

Pe de o parte există aspectul, care se referă la status şi putere, în condiţiile în care pentru a avea acces la geme este nevoie de o situaţie economică prosperă, ceea ce conferă putere, iar a le deţine aduce un statut superior în societate, fapt ce s-a observat în felul prin care au fost etalate aceste geme chiar şi în cazul familiei de Medici. Deși nu aveau origini nobile, activitățile lor bancare, ce s-au dovedit a fi prospere pentru o perioadă, au dus la posibilitatea implicării lor în acest domeniu al pietrelor prețioase. Nu întîmplător anumite pietre capătă notorietate în această perioadă în detrimentul altora, precum nu aleatoriu sunt formate tiparele pe baza cărora se făuresc bijuterii sau obiecte decorative, pe lîngă care asistăm la formarea primelor colecţii, ce conţin inclusiv pietre preţioase nefasonate, a căror prezenţă are scopul de a simboliza putere şi prosperitate. După cum s-a întîmplat și în cadrul familiei sus-amintite, situația materială înfloritoare și febleţea pentru geme a dus la aportul acestora inclusiv și din punct de vedere cultural în acest domeniu, nu doar investind în colecția de nestemate a familiei, ci și stimularea producției artistice, care implica pietre scumpe atît în domeniul făuririi de bijuterii și ornamente, cît și în pictură, anumite minerale considerate în continuare valoroase, fiind folosite pentru pigment. Chiar și în cazul celor ce în secolul al XVI-lea primesc statutul de ”pietre semiprețioase”, rămîn valoroase, în special în domeniul artistic, unde pot servi atît ca bază pentru anumite culori folosite în pictură, cît și în fabricarea emailurilor.

Bijuteriile din pietre preţioase valorizate în această perioadă apar sub formă de pandantive, care au ca temă portrete miniaturale sau pandantive sculpturale însoţite de perle, inele, broşe, centuri, care evocă teme naturaliste, în detrimentul celor religioase. Din bijuteriile cu conotaţie sacră se continuă făurirea de cruciuliţe cu geme în formă de caboşon, fixate ca pandantive şi medalioane cu mici heruvimi[25]. Este de asemena perioada în care se redescoperă cameele şi tehnica antică cuoscută ca *intaglio*, care constă în incizionarea pietrelor preţioase, chiar şi cele mai dure, cu scopul de a reda diverse simboluri sau portrete, fie ca sigiliu sau inele, respectiv pandantive[26].

Pietrele prețioase au fost o prezență în mentalitatea colectivă a sfîrșitului de secol XV, aspect demonstrat de Filarete (după numele său de botez Antono di Pietro) un arhitect, care a considerat împărțirea claselor sociale, pornind de la valoarea pietrelor. Astfel, nobilii intrau în categoria pietrelor prețioase, cetățenii erau asemuiți pietrelor semiprețioase, în timp ce țăranii erau percepuți asemeni pietrelor obișnuite[27]. Această ordonare a grupurilor sociale pornind de

[22]*Ibidem.*
[23]Cassandra Auble, *op.cit.*, p.17.
[24]Christopher Hibbert, *op.cit.*, p. 152.
[25]Teofil Gridan, *Universul bijuteriilor*, pp. 361-362.
[26]https://www.britannica.com/art/jewelry#ref40197, accesat în 25 mai 2017.
[27]Peter Burke, *op. cit.*, p. 202.

BDD-A27989 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:43 UTC)

la pietre poate indica importanța lor, ele reprezentînd o prezență constantă în viața cotidiană a societății, nu doar fizic ci și în mentalitatea colectivă. De asemenea, în mod indirect se constată o clasificare a gemelor, dat fiind că deja se vorbește la modul general despre o ierarhizare, care conține și noțiunea de ”piatră prețioasă”.

Dincolo de acele clase sociale, care aveau posibilitatea de a le achiziționa, existau și grupuri ce intrau în contact cu pietrele prețioase, datorită serviciilor pe care le prestau (minerit, șlefuit, prelucrat, comercializat, etc.). Nici aceste categorii nu pot fi omise, întrucît deși nu sunt o parte a claselor sociale superioare, accesul lor temporar la geme, pe durata desfășurării activității profesionale, asigură condțiile necesare pentru cererea de astfel de produse. În acest fel s-a creat un tipar al interacțiunii la scară largă cu geme, de la cei pentru care acestea reprezintă o sursă de venit, pînă la cei ce urmăresc a le deține.

În urma observării unor modalități prin care au fost folosite pietrele prețioase în contextul dat, se pune problema asupra tipurilor de grupuri sociale, care au posibilitatea de a beneficia de pe urma gemelor. Față de perioada clasică, cînd accesul la pietre prețioase era destinat doar claselor sociale superioare, familiile regale, nobilime și sacerdoți (însă și aici existau o serie de restricții), în contextul perioadei renascentiste se poate observa o schimbare. Accesul la geme se referea la chestiunea pragmatică a posibilității financiare, nu a vreunor interdicții din motive sociale, ceea ce facilita o deschidere către acest domeniu, cu atît mai mult cu cît asistăm la evoluția unui grup social, care deși nu provenea dintr-o clasă socială superioară, deținea puterea economică necesară atît pentru achiziția de geme cît și beneficierea de tratamente din domeniul medicinei lapidare. Este vorba despre bancheri, iar în Florența familia de Medici este cea care a demonstrat un mare interes față de pietrele prețioase.

Aceştia, dincolo de podoabele de uz cotidian, au investit în a crea un adevărat tezaur format din bijuterii de colecţie, obiecte de decor şi pietre neprelucrate. Interesul familiei pentru geme începe în secolul al XV-lea, cînd în 1437 colecţia ia fiinţă datorită lui Cosimo cel Bătrîn, care achiziţionează un nunăr impresionant de piese ce conţin geme, aflate iniţial în colecţia lui Niccolo Niccoli[28]. De altfel, acesta din urmă a fost cel care l-a inspirat pe Cosimo să investească în pietre prețioase prin propria sa colecție, care fusese admirată pe măsură ce tînărul de Medici creștea[29].

Pasiunea pentru obiectele din pietre preţioase este moştenită şi de generaţiile următoare: fiul lui Cosimo, Piero, continută colecţia şi îi dedică o încăpere special amenajată în palatul Medici, iar apoi Lorenzo Magnificul desăvîrşeşte colecţia, cumpărînd majoritatea pieselor deţinute de Papa Sixtus al IV-lea, respectiv Papa Paul al II-lea. La finele anului 1494 însă, o parte din colecţia familiei di Medici este vîndută, iar o altă parte este adăpostită în biserica San Marco, de către fiul lui Lorenzo Magnificul, Giovanni, în timp ce o altă parte este dusă la Roma de către el şi fratele său, ca mai apoi să fie readuse la Florenţa la sfîrşitul secolului al XVI-lea[30].

Pe lîngă colecţia moştenită din secolul precedent, în secolul al XVI-lea descendenţii familiei di Medici continuă tradiţia de a achiziţiona pietre preţioase, atît ca obiecte de podoabă sau decor, cît şi cele neprelucrate, însă faţă de predecesorii lor intervine o schimbare. În contextul curentului manierist, Marele Duce Francesco I deschide un atelier în care îl angajează pe Giorgio Vasari, pentru a prelucra o parte dintre pietrele preţioase în podoabe, respectiv decoraţiuni. Pe urmă, în a doua parte a secolului, un alt atelier a fost inaugurat în Galeria Uffizi, unde au activat în acest domeniu, pe lîngă Vasari, artişti precum Benvenuto Cellini, Bartolomeo Ammannati, respectiv Giambologna[31]. Apoi, Marele Duce Ferdinando I, succesorul lui Francesco I, dincolo de a fi continuat tradiţia achiziţiei de pietre preţioase în

[28]Pierre Antonetti, *Familia Medici*, Corint, Bucureşti, 2004, pp. 135-137.
[29]Christopher Hibbert, *op.cit.*, p. 30.
[30]*Ibidem*, p. 137.
[31]*Ibidem.*

BDD-A27989 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:43 UTC)

acelaşi tipar ca antecesorii săi, a menţinut atelierul, ceea ce a dus inclusiv la o producţie de export şi la inventarea unei noi tehnici, numită *comesso*, care se referă la crearea unor mozaicuri din mai multe tipuri de pietre preţioase pentru a reda o imagine. În acest sens s-au folosit pietre precum agatul, calcedonia, cuarţul, jaspul, lemnul pietrificat, lapis lazuli, dar şi emailul[32], pentru a putea acoperi întreaga paletă de culori necesară redării imaginii dorite.

Datorită unei discuţii avută cu ducesa de Florenţa, Eleonora di Toledo (a prima soţie a lui Cosimo I di Medici), pe care ne-o relatează Benvenuto Cellini în autobiografia sa, putem afla care au fost cele mai căutate geme în perioada respectivă. „Diamantele, rubinele, smaraldele şi safirele, din contră, nu se demodează niciodată; acestea sunt patru pietre preţioase, şi este bine să fie achiziţionate”[33]. De aici observăm cum intrarea în contact cu aceste noi geme, puțin cunoscute pînă la momentul descoperirilor geografice şi crearea unor noi reţele de comerţ, pune în valoare noile luxuri, așezîndu-le în prim-plan în detrimentul altor geme, care prin comparaţie devin, pentru o perioadă, mai puțin atrăgătoare, față de noile posibilități de achiziții în materie de nestemate.

Pentru aprovizionarea cu pietre preţioase florentinii fie apelau la sursele vecine precum veneţienii sau portughezii, care se ocupau de comerţul cu obiecte exotice, fie mergeau direct la zona de proveniență a gemelor, în India, de unde se aduceau pietre precum cele amintite de Cellini. De asemenea, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea familia di Medici a dezvoltat relaţii cu Imperiul Mogul, bazat pe schimbul de bunuri, respectiv prin cadouri diplomatice[34], în care un rol era jucat şi de geme, în contextul bogăţiei şi statutului conferit de un astfel de cadou. Acest aspect este valabil atît pentru cadourile oferite în ideea cultivării unor relaţii diplomatice între state, cît şi în cazul contractării unor alianţe matrimoniale, moment în care diverse pietre preţioase intră în zestrea fetei, ce urmează a se căsători.

O practică fecventă în treapta superioară a societăţii florentine în secolele al XV-lea, respectiv al XVI-lea era turnirul, care față de epoca medievală servea ca o oportuitate de a etala bogăţia participanţilor prin costumele brodate cu perle şi pietre preţioase, într-o expoziţie teatrală prin care familii precum familia di Medici îşi putea pune în valoare bogăţia[35], ceea ce sublinia statutul lor, gemele fiind în continuare şi în această perioadă un element definitoriu de status şi putere, iar astfel de ocazii puteau sublinia acest lucru.

După cum se poate observa perioada cuprinsă între sfîrşitul secolului al XV-lea şi începutul secolului al XVI-lea, în spațiul Florenței, din perspectiva pietrelor prețioase comportă nu doar multe asemănări, ci și o serie de deosebiri. Un prim aspect pe care îl observăm ca fiind o constantă, este cererea pentru pietre prețioase și o preferință pentru acele geme care erau rare, fie datorită ocurenței, fie din cauza locului de proveniență situat la mare depărtare față de spațiul, în care era apreciat. Acest aspect a constiuit și în perioada aflată în discuție un element al luxului, pietrele aduse din zone îndepărtate fiind puse la mai mare preț față de cele autohtone. O singură modificare în acest sens s-a datorat descoperirilor geografice, din cauza cărora a existat posbilitatea procurării unor minerale ”noi”, acestea avînd o valoare mai mare față de cele cunoscute pînă la momentul respectiv.

O schimbare importantă are loc la începutul secolului al XVI-lea, cînd se observă o abordare a pietrelor prețioase dintr-o perspectivă mult mai apropiată de știință, decît de empirism sau de credințe și superstiții. În acest sens contribuția lui Georgius Agricola este semnificativă, deși la rîndul său acesta a debutat în domeniu pornind de la scrierile antice precum *Naturalis Historia*, a lui Pliniu cel Bătrîn. Anumite erori persistă cu privire la

[32]https://www.britannica.com/art/commesso, accesat în 25 mai, 2017.
[33]Benvenuto Cellini; *Autobiography*, translated by John Addington Symonds, Penguin Classics, New York, 1910, p. 276.
[34] Cynthia Clark Northrup (ed.), *Encyclopedia of World trade from ancient times to the present*, Routledge, New York, 2015, p. 681.
[35] Ferdinand Schevill, *Medieval and Renaissance Florence, vol. II*, New York, Harper Torchbooks, 1961, p. 377.

BDD-A27989 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:43 UTC)

identificarea și întrebuințarea pietrelor prețioase, pe fondul unei lipse de cunoștințe, în ceea ce privește compoziția lor, ceea ce mai ales în cazul medicinei lapidare, a avut de multe ori consecințe fatale.

Din punct de vedere mineralogic Agricola a contribuit prin identificarea anumitor caracteristici ale pietrelor, care sunt valabile și astăzi, în timp de Lodovico Dolce este cel care introduce conceptul de ”piatră semiprețioasă”.

Credințele magico-religioase modificate odată cu apariția religiei creștine, încep să se diminueze, în favoarea unor abordări mai apropiate de ceea ce va deveni mai apoi știință, dar o bună parte se manifestă în continuare pe fondul unor superstiții, manifestate prin talismane gravate din diverse tipuri de geme, în funcție de problema care se dorește a fi rezolvată.

Din punct de vedere cultural pietrele considerate a fi prețioase sunt prezente în special în artă, atît ca bază pentru pigment în cazul celor cu o duritate compatibilă mărunțirii acestora, cît și în diverse tipuri de bijuterii, respectiv obiecte de decor, ce comportau o suită de simboluri de la cele cu caracter religios, la cele care reprezentau un anume statut social, prosperitate sau autoritate. De asemenea faptul că în această perioadă iau ființă primele colecții personale de pietre prețioase și minerale, cum a fost colecția familiei de Medici a reprezentat o marcă a bogăției și autorității lor, în condițiile în care aceștia, manifestînd un interes față de geme timp de mai multe generații, observăm cum s-au implicat atît în latura comercială a domeniului, cît și în cea artistică, singura ramură în care nu au fost regăsiți ca practicanți a fost, în mod ironic, tămăduirea prin medicină lapidară, deși au fost tratați cu ajutorul ei, conform situației lui Lorenzo de Medici, cu toate că presupusul leac s-a dovedit a fi letal.

BIBLIOGRAPHY

Cărți:

Antonetti, Pierre; *Familia Medici*, Corint, Bucureşti, 2004.

Auble, Cassandra; *Thecultural significance ofprecious stones in early modern England*, Nebraska, Lincoln, 2011.

Burke, Peter; *The Italian Renaissance. Culture and Society in Italy*, New Jersey, Princeton University Press, 1986.

Cellini, Benvenuto, *Autobiography*, translated by John Addington Symonds, Penguin Classics, New York, 1910.

Clark Northrup, Cynthia (ed.), *Encyclopedia of World trade from ancient times to the present*, Routledge, New York, 2015.

Gridan, Teofil; *Universul bijuteriilor*, București, Editura Enciclopedică, 2003.

Idem, *Pietre și metale prețioase*, București, Editura Enciclopedică, 1996.

Hibbert ,Christopher; *The House of Medici: Its Rise and Fall*, New York, William Morrow Paperbacks, 2012.

Kunz, George Frederik; Stevenson, Charles Hugh; *The History of Pearl*, New York, The Century CO, 1908.

Nuun, John Francis; *Ancient Egyptian medicine*; Norman, University of Oklahoma Press, 1996.

Plinius cel Bătrîn; trad. Ioana Costa; Tudor Dinu; *Naturalis Historia Enciclopedia cunoştinţelor din Antichitate, vol.VI: Mineralogie şi istoria artei,* Iaşi, Editura Polirom, 2004.

Schevill, Ferdinand; *Medieval and Renaissance Florence, vol. II*, New York, Harper Torchbooks, 1961.

Siraisi, Nancy G., *Medievaland early Renaissance medicine*, Chicago, The University of Chicago Press, 1990.

BDD-A27989 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:43 UTC)

Articole:
Dreyer,W.,*The Main Features of the Advance in the Study of Danish Archeology*, în "American Anthropologist", New Series, Vol. 10, No. 4, October - December 1908.

Surse web:
Georgius Agricola, *De Natura Fosslium*, p. 147, http://farlang.com/books/agricola-bandy-de-natura-fossilium (accesat în 22 ianuarie 2018).
https://www.britannica.com/art/commesso, accesat în 19 ianuarie 2018.
https://www.britannica.com/art/jewelry#ref40197, accesat în 19 ianuarie 2018.

BDD-A27989 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:43 UTC)